

**"POSREDNIČKA PROJEKCIJA
GEOPOLITIČKIH INTERESA RUSKE FEDERACIJE
NA ZEMLJE U OKRUŽJU RH"**

SADRŽAJ

1. SAŽETAK / EXECUTIVE SUMMARY	3
2. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I REPUBLIKE SRBIJE	5
3. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I BOSNE I HERCEGOVINE.....	8
4. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I CRNE GORE	9
5. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I REPUBLIKE S. MAKEDONIJE	10
6. ZAKLJUČAK	11

1. SAŽETAK / EXECUTIVE SUMMARY

Vanjska politika Ruske Federacije (RUS) temelji se na konsenzusu koji je iznikao iz raspada SSSR-a, a koji se kristalizirao tijekom 1990-ih iznjedriviši tri geopolitička imperativa koja su oblikovala odrednice vanjske politike: „Rusija mora ostati nuklearna velesila, velika sila u svim aspektima međunarodnih aktivnosti te hegemon - politički, vojni i ekonomski lider - svoje regije“. Navedeno je i potvrđeno u „Konceptu vanjske politike Ruske Federacije“ donesenom od strane predsjednika Vladimira PUTINA u veljači 2013. godine. Prema navedenom dokumentu „svijet prolazi kroz razdoblje tranzicije u kojem je uspostavljen novi policentrični međunarodni sustav, koji otvara mogućnosti za nove ekonomske i financijske sustave, nova usmjerenja u kolektivnoj sigurnosti i promjene u političkom razvoju“. Sukladno tome scenariju, sposobnosti zapadnih zemalja da dominiraju svjetskom politikom i gospodarstvom se umanjuju.

U takvom kontekstu, odnosi EU i Ruske Federacije spram zemalja JI Europe su izmijenjeni. Danas je Europa daleko od prvotne percepcije modela, kao što je bila, primjerice, početkom 2000-ih. U neizvjesnosti koja je uslijedila nakon financijskog debakla eurozone, nadmoć EU u regiji je otvoreno izazvana od strane RUS koja se pokušala predstaviti kao vjerodostojna i perspektivna gospodarska i politička protuteža za zemlje JI Europe. Dajući prednost ekonomskoj sferi, u posljednjem desetljeću Ruska Federacija je potakla ruske tvrtke u preuzimanju većinskih udjela u tvrtkama diljem jugoistočne Europe, pokušavajući pretvoriti regiju u strateško čvorište i polaznu točku prema zapadnim gospodarstvima. Uz navedeno, ekspanzija NATO saveza na istok Europe, proširenje EU i "zamrznuti konflikt" na Kosovu, ujedinili su i strateški centralizirali geopolitičke tendencije ruske političke elite prema JI Europi.

Međutim, potonja nije predstavljala jednu od primarnih interesnih geopolitičkih sfera RUS, posebice radi unutarngo-političkih previranja nakon nastanka federacije. Završetkom Hladnog rata i raspadom Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) u prosincu 1991. godine nastala je nezavisna Ruska Federacija (RUS)¹ koju je u posthladnoratovskom razdoblju zahvatila gospodarska i socijalna kriza, kao i unutarngja politička nestabilnost. Navedeno je značajno utjecalo na oblikovanje ruske vanjske politike koju nakon proglašenja nezavisnosti karakterizira tzv. „politički nered“ kao posljedica nedostatka političke inicijative te odgovarajućih institucija².

Pobjedom Vladimira PUTINA na predsjedničkim izborima 2000. godine započela je snažna promjena ruske vanjske politike, ali i ukupne strategije ruskog djelovanja. Navedeno je bilo rezultat stabilizacije unutarngje političke situacije, povoljnije gospodarske situacije (više cijene nafte i plina), namjere Putina da RUS postane velika sila te podrške većine političkih subjekata u

¹ Na raspad SSSR-a utjecalo je niz čimbenika među kojima je najznačajniji gospodarsko zaostajanje SSSR-a za vrijeme vladavine Leonida BREŽNJEVA (1964. do 1982. godine). Nadalje, korumpiranost političkog sustava spriječavao je provođenje reformi unutar istog, kao i gospodarskog sustava. S tim u vezi, u lipnju 1990. godine donesena je deklaracija o suverenosti od strane Ruske Sovjetske Federativne Socijalističke Republike koja je predstavljala njezino odcijepljenje od SSSR-a. Na temelju toga sovjetske republike počinju donositi zakone o jačanju svog suvereniteta. Nakon neuspjelog pokušaja državnog udara u kolovozu 1990. godine, u prosincu 1991. godine Rusija postaje nezavisna država – Ruska Federacija.

² Predsjednik RUS-a Boris JELJCIN pokrenuo je političke i gospodarske reforme s ciljem stvaranja demokracije zapadnog tipa s tržišnim gospodarstvom. No, političku situaciju karakterizira sukob s parlamentom zbog predsjedničkih ovlasti, davanje ustupaka s ciljem spriječavanja pobjede komunista. Također, gospodarska kriza je dodatno negativno utjecala na političku situaciju.

RUS³. Pojam „geopolitika“ postala je temelj u određivanju vanjskopolitičkih ciljeva i interesa RUS. U procesu razvoja RUS do „velike sile“ područje jugoistočne Europe imalo je status tradicionalnog i prirodnog uporišta RUS⁴ te vezu s Europom. S tim u vezi, najznačajnija pozornost usmjerena je prema Republici Srbiji (SRB), kao jedinom istočnoeuropskom savezniku RUS čiji ostatak izvan NATO-a omogućuje snažnu političku i vojnu suradnju s RUS, no u kasnijem razdoblju dolazi do efekta prelijevanja utjecaja RUS i na druge zemlje u okružju RH.

Međutim, RUS interes spram zemalja jugoistočne Europe se, historiografski gledano, temeljio i ranije na povijesnim i kulturnim vezama Ruskog Carstva te kasnije Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika u navedenom području. Premda tijekom razdoblja Hladnog rata jugoistočna Europa nije predstavljala prioritet u vanjskopolitičkim aktivnostima istočnog i zapadnog bloka, posljednjih desetak godina djelovanje Ruske Federacije usmjereno je na redefiniranje međunarodnih odnosa i interesnih sfera sukladno gore navedenim strateškim nacionalnim interesima, koji uključuju sprječavanje širenja NATO saveza i Europske Unije u navedenom području. Prema tome, najznačajnija pozornost usmjerena je na ruske tradicionalne istočnoeuropske saveznike – SRB i Crnu Goru (MNE), ali i na zemlje u kojima su prema RUS „nedovoljno definirane interesne sfere“ – Republiku Sjevernu Makedoniju (SMKD) i Bosnu i Hercegovinu (BIH), preciznije Republiku Srpsku.

Vezano za navedeno, RUS kontinuirano naglašava namjeru usmjeravanja SRB prema Euroazijskoj ekonomskoj uniji⁵, dok istodobno politika nepriznavanja neovisnosti Republike Kosovo (RK) predstavlja značajnu poveznicu u odnosu SRB i RUS.

Metoda predsjednika Putina je poticanje nestabilnosti u odabranim geostrateškim područjima u kojima RUS nastoji spriječiti daljnje širenje Sjevernoatlantskog saveza. Pri tome RUS želi zadržati tradicionalne ruske tampon zone, a gdje je to moguće i oportunistički proširiti te zone u skladu s geopolitičkom situacijom. S tim u vezi, RUS nastoji izolirati ruske ekonomske interese u regiji uz one geopolitičke. Tako RUS percipira područje Balkana kao prevladavajuću rusku sferu utjecaja, u kojoj se je RUS povijesno natjecala za prevlast s europskim i turskim interesima. Isto tako, područje JI Europe predstavlja sve važniji geopolitički most za širenje energetskih koridora prema zapadnoj Europi, posebice stoga što RUS želi preusmjeriti iste izvan Ukrajine.

Sukladno navedenom, područje JI Europe predstavlja u isto vrijeme rusku geopolitičku tampon zonu i gospodarski poligon, gdje RUS nastoji otežati mogućnost širenja utjecaja zapadnih zemalja stvarajući istovremeno tampon zonu za sebe.

---

³ Podrškom većine političkih snaga u Rusiji koje su smatrale da je u vrijeme Jeljcina Rusija bila ponižena i degradirana te kako nastupa trenutak obnove.

⁴ Za razliku od ostalih dijelova istočne Europe, s kojima su i povijesne i civilizacijske veze bile znatno slabije, na području jugoistočne Europe pravoslavna vjera predstavlja jednu od značajnijih poveznica, zatim zajednička povijesna borba protiv Turaka i Austro-Ugarske te relativna blizina koja omogućuje realizaciju određenih ekonomskih projekata, kao i povijesno rusko nastojanje da zadrži jugoistočnu Europu.

⁵ Euroazijska ekonomska unija osnovana je 01.01.2015. godine i uključuje RUS, Republiku Bjelorusiju i Republiku Kazahstan.

2. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I REPUBLIKE SRBIJE

Smještena na društvenom, političkom i geografskom raskrižju istočne i zapadne Europe, Srbija zauzima stratešku poziciju na Balkanskom poluotoku. Diplomatski odnosi između Rusije i Srbije službeno su uspostavljeni 1838. godine. Unatoč očitj geografskoj udaljenosti, RUS je povijesno percipirana kao pokrovitelj slavenskih naroda pravoslavne vjeroispovijesti u borbama protiv Otomanskog carstva. Ruski utjecaj osobito se očitovao tijekom kasnijeg razdoblja Otomanskog carstva tiskanjem i širenjem ruske duhovne i obrazovne literature u JI Europi. Tijekom balkanskih ratova u 19. stoljeću, Rusija je podržavala nacionalističke pokrete otpora, osobito na području današnje Republike Srbije i Crne Gore. Pri tome je SRB stekla neovisnost od turske okupacije 1878. godine na Kongresu u Berlinu, ponajviše zahvaljujući ruskoj podršci. Također, tijekom oba svjetska rata, RUS je ostala gorljiv saveznik Srbije.

Zemlje članice Europske Unije postali su glavni pretendenti i konkurencija RUS u širenju vlastitog ekonomskog i političkog utjecaja na Balkanu još od raspada bivše Jugoslavije. Tijekom 1990-ih, odnosi RUS i SRB uglavnom su bili bliski s obzirom da je Srbija bila međunarodno izolirana kao posljedica agresije na RH i BiH. Uz preorijentaciju novih neovisnih država JI Europe prema euroatlantskim institucijama i njihovim uključivanjem u procese dijaloga s EU i NATO savezom, izgledi RUS za širenje vlastitog regionalnog utjecaja počeli su opadati. Jedan od glavnih vanjskopolitičkih alata, za kojim je RUS posezala u borbi protiv navedenog izazova, je korištenje „meke moći“⁶ i preorijentacija na financijska ulaganja kako bi poboljšala svoj gospodarski, politički i strateški utjecati na Balkanu. EU je također počela koristiti „meku moć“ kako bi povećala svoj utjecaj na Balkanu, djelujući kao model za regionalnu integraciju. Tijekom proteklog desetljeća, RUS je preuzela dominaciju u strateškim investicijama u energetskom i infrastrukturnom sektoru u JI Europi, demonstrirajući kako se ruska politika u regiji uglavnom temelji na pragmatizmu i strateškim geopolitičkim kalkulacijama.

S tim u vezi, iako je članstvo u EU određeno kao glavni vanjskopolitički cilj, SRB je nastavila provoditi suradnju s RUS koja je posebno intenzivirana u vojno-političkom, vojno-tehničkom i sigurnosnom području. Navedeno se može promatrati i u kontekstu korištenja ruskog *soft power* pristupa s ciljem jačanja utjecaja i zaštite ruskih strateških interesa u jugoistočnoj Europi. Na drugoj strani, strateški cilj Ministarstva obrane (MO) SRB je modernizirati i opremiti VS i revitalizirati obrambenu industriju uz pomoć bilateralne suradnje s RUS.

Nadalje, premda RUS nema izravnu vojnu ulogu u području jugoistočne Europe, njezine ambicije uključuju vojnu dimenziju u BiH i SMKD kako bi spriječila njihovo uključivanje u članstvo NATO saveza.

Tako su primjerice u studenom 2013. godine RUS i SRB potpisale 15-godišnji bilateralni sporazum koji uključuje obuku, razmjenu osoblja, prodaju oružja i ramjenu obavještajnih informacija.

Suradnja SRB i RUS u području kriznog djelovanja pokrenuta je tijekom 2009. godine kada je potpisan „*Sporazum između Vlade Republike Srbije i Vlade RUS o suradnji u području humanitarnog reagiranja u izvanrednim situacijama, sprječavanja elementarnih nepogoda i tehnoloških nesreća i uklanjanja njihovih posljedica*“.

---

⁶ Ruski aparat vanjske politike također je pribjegavao inovativnoj uporabi onoga što znanstvenik Joseph Nye naziva „soft power“ ili „meka moć“, odnosno mogućnost zemlje da promovira svoje nacionalne interese kroz socijalno prihvatljive aktivnosti, kao što su javna i kulturna diplomacija, financiranje „think-tankova“ i istraživačkih instituta u inozemstvu.

Na temelju navedenoga sporazuma, u travnju 2012. godine službeno je ustrojen Srpsko-ruski humanitarni centar (SRHC) s ciljem osiguranja humanitarnog odgovora na izvanredne situacije na području SRB i zemalja u okružju⁷.

Sukladno *Zakonu o potvrđivanju sporazuma između Vlade SRB i Vlade RUS o ustrojavanju SRHC*, potonji ima status međuvladine neprofitne organizacije sa sjedištem u Nišu⁸, a na teritoriju SRB u izvanrednim situacijama može osnovati svoje podružnice i predstavništva⁹. Također, za rusko osoblje SRHC-a tijekom boravka na teritoriju SRB zatražen je diplomatski imunitet utvrđen za administrativno i tehničko osoblje Veleposlanstva RUS¹⁰. Nakon pokretanja inicijative za ustrojavanje SRHC-a, u euro-atlantskim institucijama prisutno je stajalište kako isti predstavlja potencijalnu rusku vojno-obavještajnu bazu u području jugoistočne Europe¹¹.

Također, bitno je napomenuti kako je primjetno da su od dolaska na vlast SNS-a, a posebice bivšeg predsjednika Tomislava NIKOLIĆA, odnosi SRB i RUS postali politički, obrambeno i društveno sveobuhvatniji. Odnos dviju zemalja dodatno je intenziviran kada je u travnju 2013. godine SRB dobila status promatrača u *Organizaciji dogovora o kolektivnoj sigurnosti (Collective Security Treaty Organization - CSTO)* čiji su članovi RUS, Republika Bjelorusija (BLR), Republika Kazahstan, Republika Armenija, Kirgiška Republika i Republika Tadžikistan. Dinamiku razvoja bilateralne suradnje između SRB i RUS potvrđuju činjenice kako su u 2012. godini SRB i RUS imale 9 planiranih aktivnosti vojne i vojno-tehničke suradnje, zatim 16 aktivnosti u 2013. godini, 26 aktivnosti u 2014. godini, u 2015. godini 36 planiranih aktivnosti te oko 40 u 2016. godini. Razvoj ove dinamike suradnje je posebice indikativan jer je bilateralna suradnja SRB i RUS u području obrane, u razdoblju od 2007. do 2012. godine bila ispunjena sa svega 2 do 4 aktivnosti godišnje, što je u osnovi bilo simboličkog karaktera.

Slijedom navedenog, tijekom 2015. godine zabilježen je porast vojno-sigurnosne suradnje RUS sa SRB kao najvažnijim saveznikom u području jugoistočne Europe. Na obrambenoj i vojnoj razini tijekom 2016. godine nije bilo značajnijih reformskih procesa, no SRB je nastojala iskoristiti sve moguće opcije kako bi smanjila utjecaj loše financijske i gospodarske situacije na razvoj obrambenih sposobnosti, a posebice obrambenu industriju.

Na obrambenom području, sve navedeno ima za cilj razviti raspoložive kapacitete i ciljne sposobnosti, osigurati financijska sredstva za projekte MO SRB te razvijati operativne i funkcionalne sposobnosti VS-a. MO SRB intenzivno zagovara modernizaciju VS-a uz pomoć RUS jer po njemu te mogućnosti nisu bile iskorištene u prethodnom dužem razdoblju u kojem nije postojala značajnija institucionalna suradnja između RUS i SRB. Isto tako, vježbovne aktivnosti između VS-a i OS RUS pokazuju kako RUS stavlja ovakve vježbe u funkciju demonstriranja operativnih sposobnosti vojnih snaga, kao i u političku funkciju jačanja regionalne nazočnosti i

---

⁷ SRHC je djelovao u kriznim situacijama u Republici Albaniji, Republici Grčkoj, Republici Sloveniji i BiH.

⁸ Sjedište SRHC-a je u zračnoj luci Konstantin Veliki u Nišu.

⁹ Zadaće centra uključuju sudjelovanje u akcijama sprječavanja i rješavanja izvanrednih situacija, pružanje izvanredne humanitarne pomoći stanovništvu pogođenom izvanrednom situacijom, realizaciju zajedničkih projekata i programa na teritoriju RS i zemalja u okružju (uključujući humanitarno razminiranje), obuku i stručno usavršavanje kadrova u području sprječavanja i rješavanja kriznih situacija, testiranja i prosvjeda. Potrebna financijska sredstva osiguravaju RS i RUS.

¹⁰ Diplomatski imunitet određen je u skladu s Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima iz 1961. godine. Prema dostupnim informacijama, na teritoriju RS-a stalno boravi 30-ak ruskih državljana – osoblja SRHC, dok se sukladno potrebama za djelovanjem angažira dodatno osoblje, kao i ruski transportni zrakoplov Iljušin-76, transportni helikopteri tipa KS-32 i Mi-26 te amfibijski zrakoplov tipa Be-200.

¹¹ U svezi navedenog, grad Niš, kao sjedište SRHC-a, poznat je i kao značajno vojno središte, a smješten je na komunikacijskoj osi sjever-jug u području jugoistočne Europe. Isto tako, grad je udaljen oko 100 km zračne udaljenosti od američke vojne baze „Bondsteel“ na teritoriju Republike Kosovo.

slanja ciljanih poruka prema NATO-u, što se sve može promatrati i u kontekstu korištenja gore navedenog „soft power“ pristupa od strane RUS s ciljem jačanja utjecaja te zaštite strateških interesa RUS u jugoistočnoj Europi.

Nadalje, isto tako bitno je spomenuti i energetiku koja predstavlja temelj ruskih geo-ekonomskih aktivnosti u međunarodnim odnosima¹², a glavni cilj ruske vanjske energetske politike određen je u „Energetskoj strategiji za RUS za razdoblje do 2030. godine“¹³ te podrazumijeva „maksimalno učinkovito korištenje ruskih energetske potencijala za punu integraciju u svjetsko energetske tržište, jačanje njegove pozicije u postizanju najvišeg mogućeg profita za nacionalnu ekonomiju“.

S tim u vezi, tvrtka *Gazprom* je tijekom 2008. godine kupila 51% dionica *Naftne industrije Srbije* (NIS) koja se bavi proizvodnjom, preradom i trgovinom sirove nafte i naftnih proizvoda, kao i eksploatacijom prirodnog plina. Ruska naftna kompanija *Zarubežnjeft* je tijekom privatizacije 2007. godine postigla strateški značajnu prisutnost u naftnom sektoru Republike Srpske koja uključuje *Rafineriju nafte Brod* i *Rafineriju ulja Modriča*¹⁴. Po pitanju nafte, rusko prisustvo u regiji vidljivo je preko ruske tvrtke *Lukoil* čije su aktivnosti usmjerene prema razvoju vlastite mreže benzinskih postaja.

Također, posljednja značajnija ulaganja RUS u zemljama jugoistočne Europe podrazumijevaju pozajmicu u iznosu 800 milijuna USD Srbiji za modernizaciju srpske željezničke infrastrukture te 270 milijuna USD Republici Srpskoj (RS) za pokrivanje proračunskog deficita. Značajan ekonomski utjecaj ostvaruje se putem ruske državne banke *Sberbank* koja je preuzimanjem poslovnica *Volksbank International* tijekom 2011. godine preuzela i oko 600.000 klijenata na području RH, Republike Slovenije, SRB i BIH.

Ukupno gledajući, u razdoblju od 2004. do 2016. godine RUS je u SRB uložila oko 4 milijarde EUR, a SRB je ostvarila značajnu dobit na temelju *Sporazuma o slobodnoj trgovini* s RUS i sankcija EU prema RUS. S tim u vezi, vrijednost robne razmjene između SRB i RUS od siječnja do listopada 2016. godine iznosi 1,7 milijarde USD s porastom izvoza u RUS od 9,1 %. Bilateralni odnosi SRB i RUS uključuju i sastanke visokih političkih dužnosnika koji su rezultirali određenim zajedničkim rješenjima (uključujući ekonomsku suradnju, sporazum o uzajamnoj zaštiti intelektualnog vlasništva, vojno-tehnička suradnja), no bez značajnijih sporazuma.

Daljnijim nastavkom nepodržavanja sankcija EU prema RUS, SRB će vjerojatno nastojati ostvariti dobit povećanjem izvoza u RUS. SRB sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom.

Nabavkom RUS naoružanja i vojne opreme stvorit će se ovisnost SRB o RUS na duže vremensko razdoblje koju će RUS koristiti za sprječavanje širenja NATO utjecaja u JI Europi, a isto će otežavati postizanje interoperabilnosti VS sa zemljama članicama NATO saveza.

Slijedom navedenog, razvidno je kako navedene aktivnosti impliciraju intenziviranje vojno-političke i ekonomske suradnje RS i RUS i u narednom razdoblju što će vjerojatno utjecati na daljnje povećanje ruskog utjecaja u jugoistočnoj Europi.

---

¹² Poznato je kako oko 50 % ruskog BDP-a i oko 60 % izvoznog profita dolazi iz energetskega sektora.

¹³ *Energetska strategija za RUS za razdoblje do 2030. godine*. odobrena je dekretom Vlade RUS-a u studenom 2009. godine.

¹⁴ Državna kompanija RUS-a *Zarubežnjeft* većinski je vlasnik ruske tvrtke *Njeftgazinkora* koja je većinski vlasnik *Nestro Petrola*, *Rafinerije nafte Brod* i *Rafinerije ulja Modriča*, a ima i najveću mrežu, od 82 benzinske postaje u BiH.

3. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I BOSNE I HERCEGOVINE

Bosna i Hercegovina tj. Republika Srpska zauzima središnje mjesto u strateškoj arhitekturi RUS spram JI Europe, posebice u svjetlu činjenice kako je generiranjem nestabilnosti u BiH moguće pokrenuti destabilizacijske procese u cijeloj regiji. Tako su u pozadini ruskih političkih, gospodarskih i vojnih aktivnosti u zemljama okružja RH razvidni regionalni geostrateški interesi RUS u sučeljavanju sa Sjevernoatlantskim savezom.

Etnički i kulturno gledano teritorij Republike Srpske je danas čisto srpski i pravoslavni te je posljedica etničkog čišćenja koje je provedeno nad ne-srpskim stanovništvom, a Srbi su čvrste granice uspostavili još za vrijeme ratnih djelovanja tijekom rata u BiH. Ruska politika aktivno radi na jačanju povezanosti različitih dijelova srpskog političkog korpusa u samoj Republici Srbiji, na Kosovu, u Republici Srpskoj u BiH, ali i u Hrvatskoj što je, uostalom, demonstrirano i kontinuiranim političkim pritiscima na RH.

U rujnu 2016. godine Republika Srpska je, bez deklarirane podrške Beograda, no uz proklamiranu podršku RUS, održala sporni referendum o Danu Republike Srpske, koji predsjednik Republike Srpske Dodik otvoreno proglašava uvodom u budući referendum o odcjepljenju Republike Srpske od BiH i početak procesa ponovnog ujedinjenja sa Srbijom. Republika Srpska bi ovime zapravo trebala poslužiti kao korektivni mehanizam ili poluga moći kojom će RUS reagirati ukoliko se poduzmu ozbiljniji europski integrativni naponi Republike Srbije. Isto tako, za pretpostaviti je kako RUS procjenjuje da preko Republike Srpske može ostvariti veći utjecaj na srpski politički korpus izvan same Republike Srbije i preko njega izvršiti pritisak na SRB koja bi u tom slučaju bila izložena općem srpskom pritisku te bi odustala ili barem usporila približavanje EU-u.

S obzirom na gore navedeno, predstavnici političke vlasti u Republici Srpskoj, prvenstveno predsjednik RS Dodik, izražavaju podršku i odanost predsjedniku RUS Putinu te traže blokiranje ulaska BiH u euro-atlantske integracije. No, pri tome Dodikov krajnji cilj nije samo razjedinjenje i rastakanje Bosne i Hercegovine, kao što nije ni slučajno da je Dodik otkupovao u Moskvu tri dana prije referenduma kako bi udovoljio zahtjevu predsjednika RUS Vladimira Putina. Naime, moguće je kako se radi o većim geopolitičkim planovima ruskog režima s ciljem slabljenja utjecaja zapadnih zemalja na Balkanu, a činjenica kako se je referendum ipak održao ukazuje na gubitak moći zapadne politike na Balkanu.

Vezano za referendum, krajem rujna 2015. godine Dodik je održao najavljeni referendum u svezi proglašenja 09. siječnja danom Republike Srpske, s obzirom da je na taj dan skupština bosanskih Srba 1992. godine proglasila neovisnost RS-a. Glasači su gotovo jednoglasno podržali takvu ideju (99,8 posto u korist proglašenja dana RS), čime je zapravo demonstrirana postojanost nove geopolitičke ravnoteže na prostoru BiH.

Referendum je bio reakcija na odluku Ustavnog suda BiH iz 2015. godine, koji je presudio da praznik diskriminira nesrbe jer pada na pravoslavni vjerski blagdan. Time je Sud reagirao na prigovor Bakira Izetbegovića, člana tročlanog predsjedništva BiH i lidera pretežno bošnjačke političke stranke, Stranke demokratske akcije (SDA). Rezultat navedenog referenduma u konačnici ukazuje na mogućnost trijumfa srpskog separatizma.

Potpورا srpskom separatizmu je dio ruske strategije stvaranja pritiska unutar Europske unije ili barem mogućnosti manifestiranja kaosa na svojoj periferiji.

Pri tome odlučnost bosanskih Srba za neovisnošću, postignutu ako treba i vojnim putem, služi kao idealni scenarij u širenju ruske moći u navedenom području. Usloznjavanje sigurnosne situacije u BiH u ruskim projekcijama također zauzima i važnu ulogu distraktora za Europsku uniju naspram ruskih aktivnosti u Ukrajini.

Nadalje, Ruska Federacija, tvrdeći da djeluje kao humanitarna sila koja brani srpski narod, rado bi predstavila ideju uvođenja humanitarnih snaga u regiju, što bi im na taj način omogućilo stvaranje još jedne platforme za cjenkanje sa zapadom. Republika Srpska najavila je mogućnost odcjepljenja od Bosne i Hercegovine u slučaju bilo kakvih vojnih operacija od strane bosanskih vlasti. S tim u vezi, mogućnosti skorije integracije BiH u NATO, nakon potpisivanja Partnerstva za mir 2006. godine, značajno su umanjene nastankom velikog sigurnosnog rizika za Sjevernoatlantski savez kojeg predstavljaju tendencije Republike Srpske. S jedne strane, prijetnje koje bi promptno nastale proglašenjem neovisnosti usloznjavaju zapadne političke projekcije i kalkulacije o preporuci i vremenu pristupanja BiH, dok s druge strane RUS nipošto ne potiče nagađanja o integraciji Republike Srpske u NATO.

4. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I CRNE GORE

Utjecaj Ruske Federacije na političke i ekonomske tokove u Crnoj Gori konstanta je omeđena aspiracijama vođenim za daljne širenje utjecaja na CG, potpomognuta subjektima srpske provenijencije iz Republike Srbije te dijelom srpskog stanovništva u samoj zemlji.

Kao međunarodni subjekt, Crna Gora i njezino pridruživanje NATO-u i euroatlantskim integracijama, u diskursu politike Ruske Federacije zauzima izrazito negativan stav. Naime, u interesnoj i geostrateškoj paradigmi te u novonastalim okolnostima poglavito izazvanima krizama generiranim u Ukrajini i Siriji, Crna Gora kao jedina preostala zemlja na Jadranu postala je zemljom unutar interesne sfere Ruske Federacije u kojoj ona želi uvećati razinu utjecaja, ponajviše zbog činjenice da članstvo MNE u NATO savezu nije u skladu s njezinim interesima. Pritom geografski, ekonomski i s neznatnim utjecajem na globalnoj političkoj sceni, mala zemlja kao što je Crna Gora postaje interesna točka generatora globalnih političkih zbivanja.

Naime, ekonomski utjecaj RUS u Crnoj Gori u znatnom je padu nakon velikih ulaganja, poglavito u sektor nekretnina. Tijekom 2015. godine ukupna ulaganja RUS, možebitno umanjena i međunarodnim sankcijama, u Crnoj Gori iznosila su 68.900.000 EUR, dok je u prvoj polovici 2016. godine zabilježeno 22.000.000 EUR, što ne predstavlja značajne iznose i za malu ekonomiju kao što je crnogorska. Slabljenjem ekonomskog rastao je politički utjecaj provođen putem pro-srpski, a time i pro-ruski, determinirane opozicije koja u CG predstavlja značajan destabilizacijski čimbenik naspram euroatlantskih integracija kojima zemlja teži.

Naime, kao vodeći promicatelj interesa Ruske Federacije detektiran je Demokratski Front na čelu sa zaprisegnutim četničkim vojvodom Andrijom MANDIĆEM te Srpska pravoslavna crkva, koji vjerske, povjesne i političke poveznice koriste za generiranje nestabilnosti koja bi u konačnici trebala rezultirati smjenom vladajuće, pro-zapadno orijentirane nomenklature. Slijedom navedenog, indikativno je kako s napretkom Crne Gore na njezinom putu prema EU paralelno raste intenzitet i dinamika političkih i medijskih aktivnosti opcija pro-srpskog i proruskog provizorija koje pritom pokazuju veliku žilavost i sustavnu organiziranost s ciljem ostvarivanja strateških interesa Ruske Federacije.

Širok spektar dobro uvezanih političkih stranaka, instrumentaliziranih medija i pojedinaca te Srpska pravoslavna crkva, koja je u cijelom procesu pozicionirana kao ideološki središnja točka, sustavno je organiziran mehanizam koji predstavlja značajnu opasnost za stabilnost Crne Gore i zemalja u njezinom okružju. Pri tome opstrukcija rada Skupštine Crne Gore, koju provodi oporba od izbora održanih u listopadu 2016. godine, dodatno slabi poziciju pro-zapadno orijentiranih političkih opcija.

U Crnoj Gori Srbi čine 29% stanovništva pretežno na sjeveru zemlje te predstavljaju značajnu masu pogodnu za različite oblike destabilizacijskih aktivnosti. Zaključno, politička slika zemlje ocrтана je ulaskom zemlje u NATO savez koje se nametnulo kao prvorazredno političko i ideološko pitanje u sukobu dviju opcija, zapravo interesnih i etničkih skupina modeliranih od strane najutjecajnijih globalnih subjekata.

Najveći ekonomski utjecaj RUS ostvaruje se u MNE ulaganjima u nekretnine i turistički sektor zbog niskih poreza i bezvizne politike. U razdoblju od 2000. do 2010. godine RUS je u MNE uložila oko 2 milijarde USD, dok je oko 30.000 ruskih državljanja kupilo zemljište ili nekretnine u MNE. Prema dostupnim informacijama, ruski državljani vlasnici su oko 150.000 m² crnogorskih nekretnina i oko 300 hektara zemljišta.

U projekciji moći RUS, predsjednik Putin zamijenio je vlastitu zamisao „Ruskog svijeta“ (*Ruskiy Mir*) s ranijim pojmovima „Majke Rusije“ (*Matushka Rossiya*) i „Pravoslavnog istoka“ (*Pravoslavnyi Vostok*). Suvremeni izrazi slavenskog bratstva poprimili su oblik „Balkanske kozačke vojske“ (*Balkanskoye kazach'ye voysko "BKV"*), paravojne skupine podređene središnjoj kozačkoj vojsci sa sjedištem u Moskvi (*Tsentral'noye kazach'ye voysko*), koju je Putin uspostavio predsjedničkim dekretom u travnju 2014. godine.

5. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I REPUBLIKE SJEVERNE MAKEDONIJE

Republika Sjeverna Makedonija je posljednjih godina u zoni snažnog ruskog utjecaja, posebice zbog višegodišnje blokade Grčke kojom se donedavno blokirao pristup euroatlanskim integracijama radi spora oko imena Makedonija, koje Grci smatraju svojim povijesnim nasljeđem iz vremena Aleksandra Makedonskog. Navedeno, među ostalim, predstavlja nišu za širenje interesa Ruske Federacije u pore makedonskog društva te značajniji upliv u političko-ekonomsku sferu SMKD.

Isto tako, značajno je napomenuti kako čelništvo VMRO-DPMNE podržava ruske planove o plinovodu, koji bi trebali oživjeti gospodarstvo SMKD. Ministar vanjskih poslova RUS Sergej LAVROV optužio je zapadne zemlje da su namjerno nastojale svrgnuti prijašnju vlast u Makedoniji.

Nadalje, upravo Sjeverna Makedonija predstavlja najbolje mjesto za gradnju proširenog najnovijeg projekta energetske infrastrukture, takozvanog turskog toka. Naime, navedeni plinovod bi trebao biti produžetak veze između Rusije i Turske i „Gazpromov“ najnoviji plan za isporuku plina južnoj i središnjoj Europi¹⁵, nakon što je odbačena izgradnja Južnoga toka. Turski tok trebao bi zaobići Ukrajinu, dokidajući joj time značajna sredstva koja je mogla dobiti od naknada za tokove na svom području.

¹⁵ Ruska Federacija zagovara gradnju plinovoda koji bi prolazio kroz Grčku, Makedoniju, Srbiju i Mađarsku kako bi pomogla Gazpromu domći se srednjoeuropskoga tržišta. Sve četiri navedene zemlje u središtu su interesa ruske diplomatske ofenzive.

Međutim, ovakav projekt bi trebao biti u skladu s regulativom EU, koja od Ruske Federacije zahtijeva da joj prepusti kontrolu nad cjevovodima koji se nalaze na njezinim granicama. Iako SMKD nije članica EU i ne podliježe spomenutim pravilima, plinovod bi do nje trebao doći iz Turske preko Grčke, koja je članica EU.

Za SMKD bi navedeno značilo dugoročno rješenje za poboljšanje gospodarstva u zemlji, koja je trenutno paralizirana međuetničkim i političkim previranjima te diskontinuitetom izvršne vlasti.

Sukladno navedenom, uz nestabilnu političku situaciju obilježenu borbom za vlast između vodećih političkih stranaka, značajni čimbenik nestabilnosti predstavljat će i jačanje albanskog nacionalizma, posebice uzimajući u obzir da etnički Albanci čine 25% stanovništva SMKD te da više neće biti marginalizirani u procesu sastavljanja nove vlade.

Međuetnička netrpeljivost i unutarnjopolitička polarizacija ograničavaju transformaciju SMKD prema demokratskim standardima što će se vjerojatno u narednom razdoblju očitovati i kroz nemogućnost donošenja jedinstvenih političkih odluka te će sporazumna rješenja biti ključ funkcioniranja buduće vlade. Navedeno će posebice imati važnost s obzirom na albansko inkliniranje SAD-u i EU te svojevrsnu političko približavanje VMRO-DPMNE prema RUS, u čemu potonja vidi priliku za političko balansiranje u SMKD spram zapadnih utjecaja. Isto tako, u svekolikoj nestabilnosti države, RUS uviđa i priliku za jačanje vlastitog položaja pružajući građanima SMKD opciju značajnijeg uzleta gospodarstva kroz jačanje financijskih ulaganja RUS te potporu u oblikovanju nacionalnog identiteta SMKD, koji je još uvijek pod nasrtajima većine zemalja s kojima Sjeverna Makedonija graniči.

6. ZAKLJUČAK

Tijekom Hladnog rata znanstvenici su ispitivali kulturnu diplomaciju bivšeg SSSR-a, čiji je cilj bila promicanje pozitivne slike vlastite politike u inozemstvu. Glavni cilj ove vrste aktivnosti vanjske politike bio je u formiranju javnog mišljenja političkih elita i građana u drugoj državi te uspostavljanju preferencijalnog i podobnog političkog rakursa države prema kojoj prvotna provodi kulturnu diplomaciju. Navedeno se često provodilo kroz promociju jezika i umjetnosti, programa međukulturalne i obrazovno-znanstvene razmjene, stvarajući i ojačavajući pritom odnose s domicilnim medijima. Jednako tako su Sjedinjene Američke Države pribjegavale javnoj i kulturnoj diplomaciji u borbi protiv sovjetskog utjecaja na globalnoj razini.

S tim u vezi, navedeni oblik kulturne diplomacije te političko-ekonomska politika spram zemalja u interesnoj sferi RUS doživila je u posljednjem desetljeću značajni zamah, potičući znastvenike, energetske tvrtke i poslovni sektor da šire vlastite intelektualno-gospodarske programe i financijska ulaganja s ciljem ojačavanja ruskih nacionalnih interesa.

Slijedom navedenog, dobar pokazatelj učinkovitosti ruskih geoekonomskih i geopolitičkih aktivnosti su i rezultati istraživanja javnog mnijenja u RS prema kojima oko 50 % srpskog stanovništva ima pozitivan stav prema RUS, dok se postotak stanovništva koji podržava članstvo RS u EU kontinuirano smanjuje od prosinca 2013. godine.

Navedeno isto tako ima i utjecaj na sigurnosnu situaciju u BIH i održivost cjelovitosti iste radi povezanosti SRB i RS¹⁶. Također, posredstvom pravoslavne crkve te pro-srpski i pro-ruski orijentiranih stranaka nastojalo se opstruirati ulazak MNE u članstvo NATO saveza.

Dominacija u energetsom sektoru SRB za RUS je polazište za ekspanziju u druge sektore (industrijski, financijski, obrambeni, sigurnosni), a RUS namjerava iskoristiti SRB i za poslovnu ekspanziju u druge zemlje jugoistočne Europe i EU. Strateško partnerstvo s RUS može SRB osigurati određene ekonomske koristi, no za RUS je ono dugoročno značajnije kao dio strategije ostvarivanja interesa u jugoistočnoj Europi. Zbog navedenog je vidljivo kako RUS nastoji od SRB napraviti strateškog partnera i oslonac koji bi poslužio za daljnju projekciju moći i utjecaja.

Nadalje, bitno je naglasiti kako bi u slučaju daljnjeg približavanja SRB euroatlantskim integracijama politika RUS aktiviranjem srpskog političkog korpusa u BIH izvršila pritisak na Republiku Srbiju i pokušala je prisiliti na izbor između europskih integracija i bosanskih Srba koji se, uz podršku ruske politike, protive svakom uključivanju u euroatlantske integracijske procese.

No, dolaskom trenutčne političke strukture na vlast u SRB zamjetno je dodatno smanjenje razine ambicija za proces integracija u NATO, dok je povećana razina ambicija za suradnju s RUS. Potrebno je naglasiti kako je strateško partnerstvo SRB i RUS pokrenuto u energetici i gospodarstvu, a tijekom 2015. godine intenzivirano je u obrambenom i sigurnosnom području. Isto je nastavljeno tijekom 2016. godine, a vjerojatno je kako će se nastaviti i u narednom razdoblju zbog uzajamne koristi koja proizlazi iz navedenog odnosa. SRB od RUS očekuje investicije i kredite te modernizaciju i opremanje Vojske Srbije koji su joj nužni, a RUS kroz ulagačke projekte i financijsku pomoć nastoji realizirati svoju vanjsko-političku strategiju u jugoistočnoj Europi.

Zaključno, daljnji razvoj djelovanja RUS i NATO-a, odnosno SAD-a u području kriznih žarišta i sukobljavanja interesa istih vjerojatno će utjecati na preslikavanje njihovih pretenzija u području jugoistočne Europe. Pritom zemlje u navedenom području za RUS predstavljaju samo sredstvo u postizanju određenih ciljeva bez namjere političkog integriranja ili povezivanja. Isto je vidljivo u politici „ravnoteže“ između RUS-a i euro-atlantskih integracija koju provodi SRB pritom koristeći pogodnosti oba odnosa.

S obzirom kako su spomenuti procesi u području jugoistočne Europe odgovor na širenje NATO saveza i EU u navedenom području, a samim time i rast tenzija između NATO-a i RUS, vjerojatno je kako će se nastaviti jačanje ruske političke, vojne i financijske pomoći s ciljem utjecaja na političko-sigurnosnu situaciju u zemljama jugoistočne Europe i stvaranje ekonomske ovisnosti istih.

---

¹⁶ S tim u vezi, u travnju 2015. godine tadašnji predsjednik Predsjedništva BIH Mladen IVANIĆ izjavio je kako BIH neće postati članica NATO saveza, ako isto ne učini i SRB jer bi u protivnom proces euro-atlantskih integracija BIH doveo do podjele srpskog naroda u RS i SRB.

Literatura:

- Davor BOBAN – „Povratak Rusije na svjetsku pozornicu“, znanstveni članak Zagreb rujan 2011.
- James HEADLEY – „Russia and the Balkans: Foreign Policy from Yeltsin to Putin“, znanstveni članak Vladimira Filipovića u Polemosu – časopisu za interdisciplinarna istraživanja rata i mira, Zagreb 2009.
- Davor D. LOŠO – „Hrvatska geopolitička strategija u 21. stoljeću ili hrvatsko njihalo“, Naklada Benedikta, Velika Gorica 2016.
- Igor DEKANIĆ – „Značajke energetske geopolitike južne i jugoistočne Europe“, znanstveni članak „Izazovi na Mediteranu“, Zagreb kolovoz 2015.
- Jadranka POLOVIĆ – „Kakve interese Rusija i SAD imaju na Balkanu?“, članak u RUSSIA BEYOND, prosinac 2016.
- OBNOVA – časopis za kulturu, društvo i politiku, tema broja 3 - „Geopolitičke alternative“, Zagreb studeni 2014.
- Adam PIŠKULIĆ – „Suvremeni geopolitički interesi Rusije, Kine, Turske i Irana“, diplomski rad, Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu radi stjecanja akademskog zvanja magistra geografije, Zagreb 2018.
- Marko SAVIĆ – „Ruska geopolitika i Balkan“, magistarski rad, Fakultet političkih znanosti sveučilišta u Podgorici, MNE, smjer međunarodni odnosi, specijalistički studij, 2015. godine